

МЯНУШКІ ГОМЕЛЬШЧЫНЫ АДАЙКАНІМІЧНАГА ПАХОДЖАННЯ

Мянушкі як неафіцыйныя імёны шырока выкарыстоўваюцца ў паўсядзённым жыцці вяскоўцаў і ўяўляюць сабою аб'ёмны лексіка-семантычны пласт лексікі. У адрозненні ад афіцыйных прозвішчаў яны не маюць нічога агульнага з першапачатковым іх зместам і не даюць ацэнку носбіта таго ці іншага прозвішча. Мянушкі нярэдка не толькі канкрэтна называюць асобу, але і трапна характарызуюць яе па пэўнай адметнай асаблівасці. Звычайна ў аснову мянушкі кладзецца характэрная прыкмета, якая дазваляе вылучыць асобу чалавека сярод іншых.

Сярод адапелятыўных мянушак значную ў колькасных адносінах групу складаюць вулічныя імёны, у аснове якіх ляжаць назвы, што ўказваюць на месца жыхарства (часта мінулае) ці нацыянальнасць чалавека. Багаты фактычны матэрыял дазволіў нам вылучыць наступныя групы найменняў:

1. Мянушкі, якія паказваюць на былое месца жыхарства: *Завідаўка* < з в. Завідаўка (в. Леніна Добр.), *Залешчанка* < з в. Залесе (в. Ванюжычы Петр.), *Слепчанка* < з в. Слепцы (зараз в. Знаменка, в. Сямурадцы Жытк.), *Краўцовец* < з в. Краўцоўка (в. Новая Гута Гом.), *Прагрэсіха* < з в. Прагрэс (в. Калыбаўка Жлоб.), *Пухавічанка* < з в. Пухавічы (в. Ляхавічы Жытк.), *Яновец* < з в. Янова (п. Гібкі Ветк.), *Жыляк* < з в. Жылічы (в. Чамярысы Браг.), *Барбянка* < з в. Барба (в. Барталамееўка Ветк.), *Бушавец* < з в. Бушаўка (в. Патапаўка Б-Каш), *Рытаўка* < з в. Рытаў (п. Камінтэрн Б-Каш.), *Озеранка* < з в. Азяраны (в. Сямурадцы Жытк.), *Глазаўка* < з в. Глазаўка (в. Смычок Б-Каш.), *Піліпаўка* < з в. Філіпавічы (в. Ванюжычы Петр.), *Пуховічанка* < з в. Пухавічы (в. Бялёў Жытк.), *Антоняўка* < з п. Антонаўка (в. Свяцілавічы Ветк.), *Дзяніскаўка* < з в. Дзяніскавічы (в. Новыя Маркавічы Жлоб.), Іван *Заход* < з п. Заход (в. Мікалаеўка Светл.), *Завайцюк* < з в. Завайць (в. Кажушкі Хойн.), *Ламачоўка* < з в. Ламавічы (в. Жукавічы Акц.), *Лужанка* < з в. Чыстая Лужа (в. Колкі Петр.), *Маскоўка* < з г. Масква (в. Ліпнякі Лоеўск.), *Насаўлянка* < з в. Насавічы (г.п. Церахоўка Добр.), *Недайка* < з в. Недайка (в. Патапаўка Б-Каш.), *Неглюбка* < з в. Неглюбка (в. Свяцілавічы Ветк.), *Цуперка* < з в. Цупер (в. Лучын Раг.), *Чуваш*, *Чувашка* < з рэспублікі Чувашыя (в. Бывалькі Лоеўск.; в. Ванюжычы Петр.), *Баравічка* < з в. Баравое (в. Картынчы Лельч.), *Бечанец* < з в. Бечы (в. Сямурадцы Жытк.), *Бабчынка* < з в. Бабчын (в. Кажушкі Хойн.), *Сібірака* < з Сібіры (в. Сямурадцы Жытк.), *Сторжоўлянка* < з в. Старажоўцы (в. Сямурадцы Жытк.), *Хочэнка* < з в. Хачэнь (в. Старажоўцы Жытк.), *Погошчанка* < з в. Пагост (в. Бялёў Жытк.), *Рычоўка* < з в. Рычоў (в. Сямурадцы Жытк.), *Бурэзанка*, *Бурэзь* < з в. Буразь (в. Сямурадцы Жытк.), *Хахлуша*, *Хахлушка*, *Хахол* < з Украіны (в. Новыя Цярэшкавічы Гом.; в. Старое Сяло Ветк.), *Курскі* < з г. Курск (в. Малешаў Жытк.), *Валынка* < з Валынскай вобласці (в. Курганне Раг.), *Чапленчыха* < з в. Чаплен (в. Баршчоўка Рэч.), *Пенза* < з г. Пенза (в. Калыбаўка Жлоб.), *Тамбоўка* < з г. Тамбова (в. Алексічы Хойн.), *Полешка* < з Палесся (в. Сямурадцы Жытк.), Ева *Курыка* < з в. Курыцічы (в. Ванюжычы Петр.), *Арлоўка* < з г. Арла (в. Целяшы Гом.).

2. Мянушкі, якія паказваюць, дзе пабудоваўся, жыве ці жыў сам ці бацькі, дзе знаходзіўся пэўны час ці дзе служыў: *Забродзін* < пабудоваўся за бродам (в. Патапаўка Б-Каш.), *Заліваніха* < жыла далёка ад вёскі, у час веснавой паводкі

залівала паселішча (в. Галееўка Гом.), **Канцавая** < жыве на канцы вуліцы (в. Радзеева Б-Каш.), Карэльцава < у час вайны бацькі жылі ў Карэліі (в. Шарпілаўка Гом.), Куставіцкі < адну з вуліц мясцовыя жыхары называюць Куставіцы (в. Радзеева Б-Каш.), **Паддубны** < пабудаваўся ў дубах (в. Свяцілавічы Ветк.), **Падгорніха** < жыве пад гарой (в. Старое Сяло Ветк.), **Вуглавіца** < жыве на скрыжаванні дзвюх вуліц (в. Старое Сяло Ветк.), **Лужкавец** < жыве ў лузе на канцы вёскі (в. Хальч Ветк.), **Наканечны** < пабудаваў хату ў канцы вёскі (в. Смычок Б-Каш.), **Забалотны** < пабудаваўся і жыў за балотам (в. Лучын Раг.), **Прытыка** < прыткнуў, пабудаваў хату ў канцы вёскі (в. Кавалёка Раг.), **Мадзьяр** < служыў у Венгрыі (в. Хальч Ветк.), **Малдаван** < пераехалі жыць з Малдавіі (в. Елянец Б-Каш.), **Маскоўка** < бацька родам з Масквы (в. Чалюшчавічы Петр.), **Масквіч** < сын бацькоў, які жыве ў Маскве (в. Ванюжычы Петр.), **Масквічка** < адна з першых пабывала ў Маскве (в. Рэчкі Ветк.), **Северная** < некаторы час жыла на поўначы Расіі (г.п. Церахоўка Добр.), **Сібірка** < жыла ў Сібіры (п. Каравышань Гом.), **Амерыканец** < некаторы час жыў у Амерыцы (в. Залаты Рог Ветк.), **Адэснік** < у час вайны абараняў г. Адэсу (в. Яроміна Гом.), **Амурац** < служыў на рацэ Амур (в. Стаўпня Раг.), **Германка** < у час вайны бацька быў у палоне ў Германіі (в. Тонеж Лельч.), **Паляк** < у час вайны знаходзіўся ў Польшчы (в. Калыбаўка Жлоб.), **Турак** < бацькі выязджалі ў Турцыю (в. Свяцілавічы Ветк.), **Фін** < выязджаў у Фінляндыю на заробкі (в. Уборак Лоеўск.), **Мінчучка** < вучылася ў Мінску (в. Вуглы Раг.), **Мангол** < служыў у Манголіі (п. Вялікі Мох Б-Каш.), **Палоніха** < у час вайны пабывала ў палоне (в. Каравачы Рэч.), **Афганец** < служыў у Афганістане (в. Каравачы Рэч.), **Куба** < служыў на Кубе (в. Заходы Рэч.),

3. Мянускі, што характарызуюць людзей чужых, прышлых, што засталіся жыць на новым месцы: **Западнік** < той, хто перасяліўся не толькі з былой Заходняй Беларусі, але і з заходніх раёнаў Гомельшчыны (г.п. Капаткевічы Петр.), **Кацапка** < руская па нацыянальнасці (г. Жлобін), **Казлы** < жыхары іншых вёсак (в. Рудня Барталамееўская Чач.), **Бежанка** < прыйшла ў вёску ў час вайны і засталася жыць (в. Малешаў Жытк.), **Чарнобылька** < з адселенай зоны (в. Халоднікі Калінк.), **Навалока** < прыйшоў, прыстаў у прымы з другой вёскі (в. Краўцоўка Гом.), **Набрыдзень** < хто прыйшоў здалёку (в. Збароў Раг.), **Бандэрка** < з заходняй Украіны (в. Рудня Целяшоўская Гом.), **Нярускі** < выхадзец з азіяцкіх краін (г.п. Церахоўка Добр.). Мянускі, у аснове якіх ляжыць метафарычны перанос, заснаваны на характэрнай нацыянальнай асаблівасці краіны, народаў: **Абдула** < прыезджыя з Сярэдняй Азіі (в. Патапаўка Б-Каш.; в. Малінаўка Лоеўск.), **Гапак**, **Сала** < выхадзец з Украіны (в. Кругавец Добр.), **Церак** < перасяліўся з Каўказа (в. Цярэшкавічы Гом.), **Чабан** < родам з Каўказа (в. Пірэвічы Браг.), **Брыльянт** < ездзіў на заробкі на Поўнач (в. Дзімамеркі Лоеўск.).

Прааналізаваны матэрыял сведчыць, што мянускі адайканімічнага паходжання складаюць значны пласт лексікі ў гаворках Гомельшчыны. Рашаючымі фактарамі іх утварэння і ўжывання з’яўляюцца трапны народны гумар і назіральнасць камунікантаў. Нельга не пагадзіцца з Ул. Юрэвічам, які слухна адзначае: “як пабагацелі б мы, каб больш даследавалі паходжанне беларускіх імён і прозвішчаў, традыцыйных мянушак, усяго народнага іменаслоўя, каб мелі, нарэшце, поўны збор антрапонімаў, носбіты якіх жывуць на Беларусі і з’яўляюцца жывым помнікам” [1, 211].

Спіс літаратуры

1. Юрэвіч Ул. Слова жывое, роднае, гаваркое... / Ул. Юрэвіч. – Мінск, 1988.

*Страчаныя вёскі.

* Ілюстрацыйны матэрыял падаецца ў адпаведнасці з фанетычнымі асаблівасцямі гаворак.

Спіс умоўных скарачэнняў (раёнаў)

Акц. – Акцябрскі; Б-Каш. – Буда-Кашалёўскі; Браг. – Брагінскі; Ветк. – Веткаўскі; Гом. – Гомельскі; Добр. – Добрушскі; Жлоб. – Жлобінскі; Жытк. – Жыткавіцкі; Калінк. – Калінкавіцкі; Карм. – Кармянскі; Лельч. – Лельчыцкі; Лоеўск. – Лоеўскі; Петр. – Петрыкаўскі; Раг. – Рагачоўскі; Рэч. – Рэчыцкі; Светл. – Светлагорскі; Хойн. – Хойніцкі.